

Mellanplatser/Places in Between

Linda Maria Thompson på Västernorrlands museum

Bjurholm, Kålaboda, Stensele, Hälledal, Utansjö. Gun Lake, Black Foot River, Peterson Creek, Missoula. Många möjliga hembygder nämns vid namn i Linda Maria Thompsons utställning på Västernorrlands museum. I utställningen "Mellanplatser/Places in Between" tänjer fotografen Thompson såväl på tiden som rummet. Med stor geografisk och tidlig utsträckning använder hon sig av nya och äldre fotografiska tekniker för att skildra minnen och erfarenheter av migration. Genom att uppsöka specifika platser i Västernorrland och Montana, USA, anknyter hon till enskilda individers öden som invandrare eller utvandrare. Men hennes drivkraft är djupt personlig och utgår från den egna familjens historia som ut- och invandrare i flera generationer.

Jag besöker Thompsons utställning samma dag som Turkiets president Recep Tayyip Erdogan kommenderat landets trupper att invadera områden under självständigt kurdiskt styre i norra Syrien. Under några dagar drivs över hundratusen civila på flykt i ett område, som redan bidrar till nutidens stora migrantströmmar och miljontals flyktingskap. Men dagens migrationsforskning studerar inte bara sådan påtvingad ut- och invandring, som är av nöden. Även den till synes frivillige och privilegierade migranten tillerkänns upplevelser av förlust och behovet av tillhörighet och hembygd. Linda Maria Thompson är uppvuxen i Mellanvästern i USA. Hennes mor kom till landet som utbytesstudent på 1960-talet. Själv följde hon sin amerikanske make till studier vid Sveriges Lantbruksuniversitetet i Umeå. Familjen har blivit kvar i Sverige. Med sitt nordiska utseende och namn blir hon inte tillfrågad om behovet av tolk. Men hon blev svensk medborgare först 2017.

När den tidigare amerikanske pressfotografen Thompson blev migranthustru i Västerbotten hade hon inte långt till svenska släktingar i Bjurholm. Men det var i Ångermanland hon började fotografera miljöer, som blivit betydelsefulla för henne under barndomens sommarlovsbesök hos morföräldrarna i Hälledal i Ådalen. Andra människor befolkar idag dessa platser. I bildserien *In Place of Memory* (2013–2016) har hon med kameran besökt ångermanländska bagarstugor och församlingshem liksom asylsökande familjer i snön vid Ångermanälven och i Migrationsverkets boende i Utansjö. Serien ger ett kollektivporträtt av en trakt där alla människor på ett likvärdigt sätt tycks bidra till att göra den till hembygd. Serien utgör nu en inre kärna i utställningsrummet på Västernorrlands museum.

Med denna samtida bygdeskildring i ryggen har Thompson gett sig ut på ny spaning i migrationens trakter i den amerikanska västern och gjort ännu en vända i Västernorrland. I den svartvita serien *Kontakt/Contact* har hon använt äldre kameror med stora bildformat och gjort kontaktkopior för att dokumentera platser av betydelse i den nutida och förflutna migrationshistorien. Hon för oss till det nyligen uppbrunna skolhuset i Viksjö, som skulle ha blivit gruppboende för ensamkommande unga men förstördes i en anlagd brand 2016. Jag berörs starkt av ruinerna efter Tilda Vallangers jordkällare och hem vid Själandsjön i Högsjö. Nitton år och gravid emigrerade hon till USA 1892. Hon återvände senare till Själandsjön där resterna av hennes hem ännu står kvar. I Montana har fotografen hittat till platser, som befolkats av ursprungsbefolkningen eller skandinaviska migranter men som tagits i anspråk av gruvnäringens expansion. Bland uppspårade svenskättlingar nämns kraftkvinnorna Margaret Peterson Carlston och fembarnsmamman och nybyggaren Margaret Eliasson. Bilderna från historiskt laddade

VOLYM

platser kombineras med egna familjebilder från utflyktsmål i såväl Yellowstone National Park som Mjällom i Nordingrå. I båda fallen uttrycks känslor av längtan och saknad.

I fem stora bläckstråleprintar uppstår ren magi. Med påtvingad långsamhet och utdragna exponeringstider har fotografen skapat bilder som ger intryck av tung historisk dokumentation. Fotot av en koja på kalhygget vid Bondsjöhöjden kunde vara dokumentation av en tidig bosättning på prärien men är högst nutida. I en grandios bild ser vi Thompson själv, iförd västerbottensdräkt, vänd mot slagfältet vid Little Bighorn där siouxkrigare besegrade och förintade general Custers kavalleri 1876. I kompositionen korsas Andrew Wyeths måleri med Sune Jonssons fotografi från Nyåker. Med bilderna från det avfolkade Norrris i Montana och kryssningsfartyget Ocean Gala förtöjt i Utansjö 2016 förbinds två epoker av svensk och västernorrländsk migration. I Norrris är 18 av 110 invånare svenskättade. Ocean Gala skulle hyras ut som bostad för 1700 asylsökande. I efterhand förknippas det sena 1800-talets utvandring till Nordamerika, inte minst från Västernorrland, med pionjärande och hjältemod medan en hårdför opinion dagligen ifrågasätter den nu pågående invandringen till Sverige och Europa.

Linda Maria Thompson har använt sitt konstnärskap och några projektstöd till att utforska sin egen migrationshistoria jämsides med större kollektiva berättelser. En ljudinstallation ger röst åt ett antal människor, som alla besvarar den enkla men komplexa frågan "Var kommer du ifrån?" som följs av frågan "Är det viktigt?". Hon delger oss utsnitt från 1907 års Emigrationsutredning där utflyttningen från Sverige till Amerika sågs som ett samhällsproblem. Merparten av arbetet gäller dock den egna familjehistorien där ond bråd död flera gånger slagit till. Men ur förluster kommer viljan att bevara, att göra det förgängliga beständigt. Fotografiet är Thompsons medium. Hennes mor tycks inte varit mindre systematisk och noggrann i viljan att bevara. Ur ett vattenskadat familjearkiv har Thompson utvunnit värden från diabilder, Super-8 filmer, svartvita foton och kärleksbrev till modern från den i förtid avlidne fadern. Stora printar utifrån faderns diabilder förmedlar hans första blick på Sverige. Originalens skador blir del av berättelsen.

Migranten förflyttar sig från en punkt till en annan, även om den andra punkten är oviss, oförutsedd eller illa lokaliserad. Immigranten lämnar bakom sig en miljö som blivit amorf eller fientlig. Så beskriver de franska filosoferna Gilles Deleuze och Felix Guattari deterritorialiseringens rörelser. Thompsons bilder rör sig mellan migrationens olika poler och handlar om att befinna sig i tillståndet däremellan. Hon skildrar en migration som utspelar sig i natursköna och ibland kanoniserade landskap och aldrig hejdas av murar eller stängsel. På samma fria sätt rör hon sig på fotokonstens öppna fält. Hon använder dess hela potential, approprierar äldre fotografiska tekniker och översätter till nya media. Hennes arbete har därför en stor skönhet, som förmedlas med djup kunskap.

I serien *Återvändarna* har hon sålunda återupptagit en fotografisk växtbaserad process, som experimenterades fram av fotopionjären och vetenskapsmannen John Herschel på 1840-talet. Hon har överfört och exponerat arkivbilder av migranter från 1850- till 1920 talet med hjälp av emulsion gjord på blåbär och lupiner. Den förmodat svenska arten blandar sig med den påstått invasiva. Porträtt av migranterna framträder i bilder, som dock inte kan fixeras. Metodens obeständighet kännetecknar också migrationens villkor.

Text: Margareta Klingberg

VOLYM

Foto: Linda Maria Thompson

Volym 2019-11-03